

Roman Magryś
Uniwersytet Rzeszowski

Co kryje się za słowem *quincunx*?
Rzecz o konferencji pt. „Stanisław Orzechowski
– pisarz polityczny. W pięćsetlecie urodzin”

Stanisław Orzechowski herbu Oksza był jednym z najwybitniejszych pisarzy politycznych i polemistów religijnych doby staropolskiej. Ten wybitny humanista urodził się 11 listopada 1513 r. w Przemyślu lub w pobliskim majątku rodzinnym, Orzechowcach. Jego ojciec, Stanisław, pełnił najpierw funkcję dworzanina Jana Olbrachta, później zaś pisarza ziemi przemyskiej. Matka, Jadwiga z Baranieckich, była córką ruskiego popa. Stanisław miał liczne rodzeństwo, co zapewne spowodowało, że już w dzieciństwie został przeznaczony przez ojca do stanu duchownego. W wieku 12 lat Orzechowski przyjął niższe święcenia kapłańskie, a jednocześnie otrzymał kanonię przemyską. W 1525 r. rozpoczął się w życiu pisarza długi okres zdobywania wykształcenia humanistycznego. Najpierw pobierał nauki w przemyskiej szkole katedralnej, następnie od 1526 r. studiował dwa lata na Akademii Krakowskiej. Kolejnym jego krokiem edukacyjnym był wyjazd w 1528 r. do Wiednia. Na tamtejszym uniwersytecie studiował Orzechowski wyłącznie literaturę grecką i łacińską pod kierunkiem wybitnego humanisty, profesora wymowy Aleksandra Brassicana. W latach 1529–1530 prawdopodobnie odwiedził jeszcze takie miasta uniwersyteckie, jak Wittenberga, Padwa i Bolonia. W 1530 r. powrócił na krótko do kraju, następnie wyjechał do Wittenbergi, gdzie zapewne słuchał wykładów Filipa Melanchtona, jednego z czołowych rzeczników reformacji. Niewykluczone, że w czasie pobytu w tym mieście miał okazję rozmawiać również z Marcinem Lutrem.

Na skutek nakazu ojca, zatroskanego o katolicyzm Stanisława Orzechowskiego, późniejszy autor *Policyi* przez Lipsk, Norymbergę, a następnie Szwajcarię udał się do Padwy, gdzie studiował języki i literaturę klasyczną (pod kierunkiem głośnego retora Lukasa Bonamico) oraz filozofię u wybitnego znawcy Arystotelesa Marc’Antonio Passero. Z Padwy przeniósł się na jakiś czas do Wenecji, zainteresowany strukturą ustrojową Rzeczypospolitej Weneckiej. W mieście tym wiele zyskał w zakresie wykształcenia huma-

nistycznego dzięki kontaktom i studiom u wybitnego filologa, historyka i politologa G.B. Egnazia. Po krótkim pobycie w Polsce w 1537 r. Stanisław Orzechowski udał się ponownie do Padwy, a następnie w towarzystwie Marcina Kromera do Bolonii, gdzie studiował retorykę i filozofię.

Na przeszłości Orzechowskiego zaważył w znacznym stopniu jego późniejszy pobyt w Rzymie. W mieście tym znalazł możnego protektora w osobie kardynała G. Ghinucciego, dzięki któremu uzyskał w Polsce beneficja przynoszące łączny dochód stu dukatów. W Rzymie, obserwując rozwiąże życie kleru, wyrobił sobie Orzechowski negatywny stosunek do celibatu księży, który rzutować będzie na jego osobiste losy. W 1540 r. na wieść o chorobie ojca wrócił do Polski. Zaraz po powrocie do kraju został przez ojca zmuszony do przyjęcia święceń kapłańskich, które otrzymał z rąk arcybiskupa lwowskiego Piotra Starzechowskiego, mimo że nie zobowiązał się do przestrzegania celibatu. Orzechowski uzyskał prebendy proboszczowskie w Żurawicy koło Przemyśla oraz w Pobiedniku koło Krakowa, sam zaś osiadł w Żurawicach pod Przeworskiem, majątku odziedziczonym po zmarłym ojcu. Jego święceń nie uznał jednak biskup przemyski Stanisław Tarło, który wytoczył mu w tej sprawie proces sądowy. Sytuację prawną Orzechowskiego wyjaśnił na jakiś czas prymas Piotr Gamrat, biorąc jego stronę w sporze z biskupem przemyskim.

W poważny konflikt z następcą Tarły, Janem Dziaduskim, popadł Orzechowski w 1551 r., kiedy to w kalwińskim zborze w Łścinie poślubił Magdalenę Chełmską. Orzechowski został na sądzie biskupim zaocznie wyklęty jako heretyk, skazany na wygnanie i konfiskatę mienia, a jego małżeństwo uznano za nieważne. Decyzję tę cofnęli biskupi na sejmie piotrzkowskim w 1552 r. na skutek wsparcia Orzechowskiego przez wielu zwolenników i możliwych protektorów. Orzechowskiemu udzielono absolucji na jeden rok. Praktycznie trwała ona do końca życia pisarza, pomimo usilnych prób nakłonienia go do celibatu przez zwierzchników kościelnych. Stanisław Orzechowski zmarł w 1566 r., w tym samym roku zmarła też jego żona, Magdalena. W testamencie sporządzonym jeszcze przed zgonem żony Orzechowski wymienił pięcioro swoich dzieci: Andrzeja, Stanisława, Remigiusza, Zofię i Annę.

Poglądy i praktyczne stanowisko Orzechowskiego w kwestii celibatu księży znalazły istotne miejsce w jego publicystyce. W utworach takich, jak *De lege coelibatus*, *Diatribes St. Orichovii Ruth. contra calumniam...*, *Epistola de celibatu...*, *Supplicatio... de approbando matrimonio a se inito* zwalczał z całą stanowczością nakaz celibatu księży obowiązujący w Kościele rzymskokatolickim. Sądził, że jest on niezgodny z naturą ludzką i w istotnym stopniu przyczynia się do demoralizacji księży, którą szczególnie napiętnował w piśmie *Pro ecclesia Christi*. Orzechowski także w innych sprawach prowadził polemikę z rozporządzeniami czy instytucjami Kościoła rzymskokatolickiego. W liście *Baptismus Ruthenorum* wziął w obronę wyznawców prawosławia, sprzeciwiając się praktyce udzielania powtórnego chrztu tym

z nich, którzy przechodzą na katolicyzm. Natomiast w niepublikowanej broszurze *Repudium Romae* uderzył w nadużycia władzy papieskiej oraz sposób pełnienia urzędu papieskiego przez Pawła IV. W innych pismach religijnych podejmował się jednak apologii Kościoła rzymskokatolickiego i jego obrony przed reformacją. Ortodoksyjne zapatrywania Orzechowskiego z całą mocą doszły do głosu w jego twórczości z lat sześćdziesiątych XVI w. Autor *Policyi* wystąpił wówczas ostro przeciwko założeniom reformacji, a jednocześnie zaatakował znaczące osoby z obozu protestanckiego w Polsce. W *Fidei catholicae confesio*, dziełku *Chimaera* oraz *Fricius sive de maiestate Sedis Apostolicae* Orzechowski wyraził swój tradycjonalizm w niebudzący żadnych wątpliwości sposób. Pod koniec życia napisał też swoje najbardziej znaczące teksty polityczne i ustrojowe. W *Chimerze*, *Rozmowie albo dialogu około egzekucyjnej Polskiej Korony* oraz *Quincunxie*, a także *Policyi Królestwa Polskiego* opowiedział się za teokratyczną formą państwa. Zdaniem Orzechowskiego władza królewska jest podporządkowana kapłańskiej, ponieważ monarchę koronuje prymas, nadając jego panowaniu sakralny charakter. W idealnym porządku ustrojowym szlachta zajmuje miejsce narodu wybranego, który wraz z królem i senatem zarządza krajem. Orzechowski twierdził, że ustrój Rzeczypospolitej jest najdoskonalszy, ponieważ, zgodnie z zaleceniami Platona, Arystotelesa, Cyserona, łączy monarchiczny, arystokratyczny i demokratyczny system rządów. Na temat systemu politycznego Rzeczypospolitej wypowiadał się znacząco Orzechowski już w słynnym panegiryku łacińskim ku czci Zygmunta I napisanym po śmierci króla, ale dopiero pod koniec życia dookreślił swoje poglądy ustrojowe. Orzechowski napisał też dwa znaczące dzieła historyczne, *Annales* i *Żywot Jana Twardowskiego*. *Annales* stanowią cenną źródłową kronikę pierwszych czterech lat panowania Zygmunta II Augusta, natomiast *Żywot Jana Tarnowskiego*, skonstruowany wedle zasad sztuki retorycznej, ukazuje postać hetmana z uwzględnieniem realiów czasów zygmunto-wskich.

* * *

Orzechowski był jednym z najwybitniejszych humanistów i publicystów polskich XVI w., silnie oddziałującym na współczesną szlachtę. Jego pisarstwo zajmuje istotne miejsce w dziejach kultury politycznej Rzeczypospolitej szlacheckiej, ma ponadto wysokie walory artystyczne. Badania nad dorobkiem twórczym Orzechowskiego ciągle się rozwijają, czego świadectwem jest konferencja „Stanisław Orzechowski – pisarz polityczny. W pięćsetlecie urodzin”, która odbyła się w Przemyślu w dniach 17–18 października 2013 r. Głównymi organizatorami tego spotkania naukowego były następujące instytucje: Uniwersytet Rzeszowski (a ściślej Zakład Literatury Staropolskiej i Polskiego Oświecenia istniejący w ramach tej uczelni), Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu i Uniwersytet Jagielloński. Współorganizatorami konferencji byli ponadto ważni urzędnicy samorządowi i państwowi:

Marszałek Województwa Podkarpackiego, Prezydent Miasta Przemyśla, Wójt i Przewodniczący Rady Gminy Żurawica. Istotny wkład w organizację konferencję wniosło też Muzeum Archidiecezjalne w Przemyślu.

Pierwszy dzień konferencji został poświęcony zwiedzaniu miejsc związanych z działalnością Stanisława Orzechowskiego. Uczestnicy konferencji udali się najpierw do Muzeum Archidiecezjalnego w Przemyślu, w którym zachowany jest fragment dawnej siedziby Orzechowskiego, zwany „Orzechówką”. O historii i przeznaczeniu eksponatów zgromadzonych w „Orzechówce” opowiadał dyrektor muzeum ks. Marek Wojnarowski. Następnie biorący udział w konferencji pojechali do wsi Żurawica pod Przemyślem, w której Stanisław Orzechowski sprawował funkcję proboszcza. Rolę przewodników po tej miejscowości pełnili: wójt Gminy Żurawica mgr Janusz Szabaga, a także przewodniczący Rady Gminy Żurawica, historyk (znawca wojskowości z okresu drugiej wojny światowej) mgr Lucjan Fac oraz dziekan żurawicki ks. mgr Marian Hofman, proboszcz parafii pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny, w której niegdyś urzędował Orzechowski. Uczestnicy konferencji zwiedzili trzy architektoniczne obiekty położone na tym terenie, kościół parafialny w Żurawicy Dolnej, ruinę po dworze Sapiarów i Dom Katolicki.

Drugi dzień konferencji miał charakter ściśle naukowy. Rozpoczęło go wystąpienie dra Jana Musiała, który podziękował darczyńcom za umożliwienie jej przeprowadzenia. Otwarcia konferencji w imieniu prof. dr hab. Marii Jolanty Flis, prorektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, dokonał prof. dr hab. Jan Skoczyński, odczytując jej pismo skierowane do uczestników przemyskiego spotkania naukowego. Przedpołudniową część konferencji poprowadziła prof. dr hab. Maria Wichowa.

Pierwszy referat wygłosił prof. dr hab. Stanisław Grodziski z Uniwersytetu Jagiellońskiego. Profesor w swoim wystąpieniu pt. *Forma ustroju Rzeczypospolitej w świetle pism Stanisława Orzechowskiego* podjął najpierw kwestię doświadczeń edukacyjnych Stanisława Orzechowskiego oraz klimatu politycznego i kulturowego epoki, w której przyszło mu żyć. Następnie odniósł się do pism politycznych, z których Orzechowski zasłynął w latach czterdziestych i pięćdziesiątych XVI stulecia. Podkreślił znaczenie utworów wymierzonych w celibat, wspominał też o *Turcykach* i traktacie *Fidelis subditus* skierowanym przeciwko polityce królowej Bony. Głównym tematem rozważań profesora Grodziskiego stały się jednak utwory polityczne Orzechowskiego z lat sześćdziesiątych XVI w., takie jak *Rozmowa albo dialog około egzekucyjnej Polskiej Korony, Polityca Królestwa Polskiego, Quincunx*. Autor referatu na ich podstawie omówił poglądy Orzechowskiego w sprawie idealnego ustroju Rzeczypospolitej szlacheckiej. Profesor Grodziski zauważył, że Orzechowski odwoływał się do koncepcji politycznych Arystotelesa, zachwalając monarchię „mieszaną” jako najlepszy system ustrojowy. W swoim wystąpieniu przedstawił poglądy Orzechowskiego na strukturę społeczną Rzeczypospolitej szlacheckiej i rolę polityczną

poszczególnych stanów. Na koniec zajął się omówieniem podstaw ustrojowych państwa polskiego przedstawionych w *Quincunxie* Orzechowskiego.

W swoisty sposób do problematyki *Quincunxa* nawiązał kolejny prelegent, prof. dr hab. Jan Skoczyński reprezentujący Uniwersytet Jagielloński. W referacie pt. *Niespodziewana kariera słowa „quincunx”* najpierw podniósł on kwestię znaczenia tego wyrazu w języku i kulturze starożytnych Rzymian. Następnie scharakteryzował funkcje owego pojęcia w traktacie Orzechowskiego na temat filarów ustrojowych państwa polskiego. Zasadniczym tematem wystąpienia profesora Jana Skoczyńskiego było jednak wykorzystanie słowa *quincunx* przez wybitnego polskiego badacza i teoretyka Feliksa Konecznego, który użył go w tytule jednego z rozdziałów książki *O wielości cywilizacji*. Profesor Skoczyński wyjaśnił, że w dziele tym oznacza ono pięć wartości egzystencjalnych odnoszących się do pięciu sfer ludzkiego bytu, od których zależy jakość zrzeseń ludzkich. Tych pięć wyznaczników cywilizowanego życia to dobro, prawda, zdrowie, dobrobyt i piękno. Autor referatu zwrócił w dalszej kolejności uwagę na to, że cywilizacje, wedle Konecznego, różnią się od siebie z uwagi na respektowanie w swym systemie bądź pomijanie tych dopełniających się filarów życia zbiorowego i jednostkowego. Skoczyński zaznaczył jednocześnie, że myśl cywilizacyjna Konecznego ma dzisiaj przede wszystkim znaczenie historyczne. Swoje rozważania uczony zamknął refleksją na temat znaczenia i zastosowania słów „cywilizacja” i „kultura” w twórczości autora dzieła *O wielości cywilizacji*.

Kolejny referat pt. *Polskie sny o wskrzeszeniu Christianitas. Uwagi o myśli politycznej Stanisława Orzechowskiego* wygłosił prof. dr hab. Marian Bębenek z Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie. Uczony podjął temat poglądów Stanisława Orzechowskiego na relacje władzy świeckiej i religijnej w państwie. Swoje rozważania o koncepcjach politycznych autora *Chimery* osadził w kontekście uwag na temat nurtów społeczno-politycznych w polskim Kościele katolickim w okresie Soboru Trydenckiego. Biorąc pod uwagę stosunek katolików do reformacji, wyróżnił w nim trzy ugrupowania ideologiczne: radykalne, umiarkowane i indyferentne. Ugrupowanie radykalne, któremu przewodził kardynał Stanisław Hozjusz, dążyło do represjonowania heretyków przy pomocy władzy państwowej. Obóz umiarkowany, na którego czele stał prymas Jakub Uchański, proponował prowadzenia dialogu religijnego z innowiercami. Najszerszy nurt, reprezentowany przez duchowieństwo niższych stopni, nie interesował się sporami religijnymi, a nastawiony był na codzienną pracę duszpasterską. Profesor Bębenek zalicza Stanisława Orzechowskiego do obozu radykalnego. Wyjaśnia jednakże, że należy zmodyfikować rozumienie pojęcia „teokracja”, które służy do definiowania poglądów politycznych Orzechowskiego. Według niego autor *Chimery* nie postulował przejęcia władzy w państwie przez kapłanów. Opowiadał się co prawda za państwem, w którym władza dąży do zbawienia społeczeństwa, a nie tylko jego szczęścia doczesnego, ale rządy w nim powierzał ludziom świeckim. Rolą kapłanów w takim państwie

jest raczej kontrola duchowa nad sprawującymi władzę, motywowanie ich do odpowiedniego działania niż bezpośrednie pełnienie urzędów publicznych. Profesor Bębenek zauważył, że radykalne podejście do innowierców inspirowane jest filozofią św. Augustyna. Zwrócił także uwagę na myśl św. Franciszka z Asyżu i św. Tomasza z Akwinu, które sprzyjają postawom umiarkowanym, prowadzi do społecznego dialogu.

Autorem kolejnego referatu o Stanisławie Orzechowskim był dr Steffen Huber z Uniwersytetu Wiedeńskiego. Z powodu jego nieobecności tekst zatytułowany *Stanisław Orzechowski a filozofia* odczytał dr Jan Musiał. Dr Huber wyszedł od stwierdzenia, że autor *Chimery* był doskonałym mówcą i literatem, ale trudno nazwać go filozofem. Rozważaniom Orzechowskiego brakuje, zdaniem uczonego, rzetelności, konsekwencji, samodzielności myślowej właściwej filozofom. Orzechowski nie dążył do metodycznego poznawania prawdy, daleki był od rezygnacji z nieaktualnych przekonań, odwoływał się za to w swych utworach do afektów i archetypów. Dr Huber przyznał jednocześnie, że wyzyskiwał on w swej publicystyce pewne pomysły i pojęcia filozoficzne. Czynił to jednak w sposób właściwy poecie, a nie filozofowi. Autor referatu poddał szczegółowej analizie filozoficznej tekst *Policyj* Orzechowskiego, aby dowieść tej tezy. Dr Huber pokazał, że w sposób nieuprawniony naukowo manipuluje i żongluje on pojęciami Arystotelesa po to, żeby osiągnąć założony cel perswazyjny. Uczony szczegółowo przeanalizował przekłamania filozoficzne Orzechowskiego, wykorzystanie modelu myślowego Arystotelesa do budowania w zakresie myśli społecznej i politycznej sprzecznego z nim systemu platońskiego. Dr Huber zauważył na koniec, że mimo nierzetelności swych filozoficznych konceptów Orzechowski wywarł znaczący wpływ na ideologię sarmacką i sposób uprawiania filozofii politycznej w Polsce.

Po referacie dra Hubera odbyła się dyskusja nad zaprezentowanymi tekstami, która zakończyła pierwszą część konferencji naukowej poświęconej Stanisławowi Orzechowskiemu. W drugiej części sesji jako pierwszy zabrał głos prof. dr hab. Krzysztof Koehler z Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, który przedstawił referat *Sytuacja przed debatą wolborską między Stanisławem Orzechowskim a Andrzejem Fryczem Modrzewskim*. Omówił w nim polityczny kontekst powstania i funkcjonowania pisma Orzechowskiego *Explicatio iuramenti*, który stanowiły obrady sejmowe lat 1558–1559. Podczas tych obrad zajmowano się m.in. kwestią roli duchownych w państwie, a szczególnie pozycją polityczną biskupów wobec króla polskiego. W trakcie dyskusji nad projektem elekcji po bezpotomnej śmierci Zygmunta II Augusta postulowano wykluczenie hierarchów katolickich z udziału w tym akcie politycznym. Hieronim Ossoliński, który zgłosił ten pomysł, wykorzystał argumenty z *Explicatio iuramenti*, wskazujące dobitnie na to, że biskupi podporządkowani są władzy papieża, a nie króla, i działają w pierwszej kolejności na rzecz Kościoła katolickiego ze szkodą dla niezależności politycznej Rzeczypospolitej

szlacheckiej. Profesor Koehler podkreślił, że tekst Orzechowskiego cechuje teatralna amplifikacja i hiperbolizacja podjętego zagadnienia. Uczony skłonny jest jednak uznać, że nie wynika ona jednoznacznie z przekonań Orzechowskiego, ale stanowi efekt przyjętych przez niego strategii retorycznych podyktowanych chęcią zjednania słuchaczy do głoszonych racji. Profesor Koehler uważa, że Orzechowskiego nie można uznać za typowego koniunkturalistę, który z racji osobistych diametralnie zmienił zdanie na temat roli duchownych w państwie. Jego zdaniem myśl polityczna autor *Chimery* ewoluowała, tak że w końcu stał się on rzecznikiem papieżstwa i przeciwnikiem reformacji.

Drugi referat w tej części konferencji pt. *Topika i społeczeństwo w argumentacji retorycznej Stanisława Orzechowskiego na przykładzie wybranych mów* wygłosił dr hab. Roman Magryś prof. Uniwersytetu Rzeszowskiego. Zwrócił on w pierwszej kolejności uwagę na to, że w mowach autora *Chimery* doszukać się można nowych toposów, które stanowią odpowiedź na wyzwania kulturowe i polityczne czasów renesansu. Są one dostosowane do aktualnych wówczas wzorów życia społecznego, które wyznacza z jednej strony jeszcze średniowieczna formacja kulturowa, z drugiej zaś współczesny humanizm. Autor referatu, analizując topikę pochwalną w *Mowie na pogrzebie Zygmunta Jagiellończyka*, pokazał, że Orzechowski manewruje między afirmacją katolickich i renesansowych norm obyczajowych, moralnych i standardów zachowania. Zaproponował w tym kontekście odczytywanie założeń retoryki Orzechowskiego z punktu widzenia teorii socjologicznych i psychologicznych, które wskazują na złożony charakter tożsamości ludzkiej, możliwość występowania w jej ramach wielu osobowości. W postulacie tym chodziłoby o uwypuklenie kwestii, iż mówca ów posiadał praktyczną wiedzę na temat społecznych tożsamości osób funkcjonujących w ramach relacji wielokulturowych.

Kolejny uczestnik konferencji, ks. dr Tadeusz Śliwa z archidiecezji przemyskiej, wygłosił referat pt. *Udział i działalność ks. Stanisława Orzechowskiego w katedralnej kapitule przemyskiej*. W erudycyjnym wystąpieniu przybliżył historię diecezji przemyskiej i przemyskiej kapituły katedralnej. Ks. dr Tadeusz Śliwa omówił też zagadnienie politycznej i religijnej sytuacji prawosławnych na ziemiach polskich w XVI w. W związku z tym zajął się łacińskim listem Orzechowskiego, *Baptismus Ruthenorum*, zaznaczając różnicę w podejściu wyznawców prawosławia i katolicyzmu do kwestii celibatu. W tym kontekście przedstawił stosunek Orzechowskiego do celibatu w latach, kiedy był on nie tylko członkiem kapituły krakowskiej, ale także archidiakonem. Polemicznie odniósł się do twierdzeń, jakoby Orzechowski, przyjmując święcenia kapłańskie, nie zobowiązał się do przestrzegania celibatu. W efekcie na nowo zinterpretował konflikt oratora z biskupem Stanisławem Tarłą, który, jego zdaniem, dotyczył spraw finansowych. Na koniec podniósł kwestię legalizacji małżeństwa Orzechowskiego,

która nigdy nie została doprowadzona do końca. Sprawę rozwiązała śmierć żony Orzechowskiego i jego samego.

Drugą część konferencji zwińczył referat prof. dr hab. Marii Wichowej z Uniwersytetu Łódzkiego *Jerzy Starnawski jako badacz Stanisława Orzechowskiego*. Wybitna uczona rozpoczęła od syntetycznego ujęcia dorobku profesora Starnawskiego w zakresie badań i edycji dzieł Stanisława Orzechowskiego. Był on autorem kilkunastu rozpraw poświęconych twórcy *Chimery* i sprawcą trzech edycji jego dzieł: *Wyboru pism*, który został wydany w serii Biblioteki Narodowej, *Policyi Królestwa Polskiego* opublikowanej jako jedenasty tom Biblioteki Przemyskiej oraz *Mów S. Orzechowskiego na sejmiku w Sądowej Wiszni*. Profesor Maria Wichowa zwróciła uwagę na dwie publikacje uczonego: *Odrodzenie. Czasy – ludzie – książki* i *Z ziemi przemyskiej i krain sąsiednich*, które zawierają najważniejsze studia Jerzego Starnawskiego nad literaturą renesansu i piśmiennictwem Orzechowskiego. Skoncentrowała się następnie na omówieniu rozprawy profesora Starnawskiego *O pisarstwie łacińskim i polskim Stanisława Orzechowskiego*, podkreślając jej walory badawcze. Zajęła się też studiami lubelsko-łódzkiego uczonego nad recepcją Orzechowskiego w Polsce i w Europie, a szczególnie artykułem *Zarys dziejów sławy i naukowego poznania Stanisława Orzechowskiego*. Przedmiotem dalszych uwag profesor Wichowej były edycje dzieł Orzechowskiego w opracowaniu Jerzego Starnawskiego. Główną uwagę poświęciła ona wartościom edytorskim *Wyboru pism* Stanisława Orzechowskiego oraz *Policyi Królestwa Polskiego*. Swe wystąpienie zakończyła wnioskiem, aby księgę pokonferencyjną zadedykować pamięci profesora Starnawskiego. Po wystąpieniu profesor Marii Wichowej odbyła się dyskusja nad przedstawionymi referatami, która zakończyła obrady naukowe.

Konferencja zorganizowana w Przemyślu dowiodła, że potrzebne są dalsze studia nad twórczością Stanisława Orzechowskiego. W jej trakcie wysunięto wiele ciekawych sugestii i wniosków badawczych. Będą one zapewne stanowić impuls do szerszych i bardziej gruntownych analiz osobowości i dorobku publicystycznego humanisty, który wciąż fascynuje swym dialogicznym podejściem do istotnych kwestii kulturowych doby renesansu. Książka pokonferencyjna ma zatem szanse na wyznaczenie nowych kierunków refleksji nad życiem i twórczością autora *Quincunxa* ze względu na odkrywczość i wagę zawartych w niej tekstów.

Roman Magryś, What is behind the Word “quincunx”? A Word on the Conference: Stanisław Orzechowski a Political Writer. On the Five Hundredth Anniversary of His Birth

Summary

The article presents a report on the scholarly meeting organized in Przemyśl, in October 2013 by Rzeszow University, Jagiellonian University and the Society of Science Lovers

in Przemyśl, which was devoted to an eminent Polish Renaissance humanist Stanisław Orzechowski. It contains a brief review of all the papers delivered during the conference as well as a succinct sketch of Orzechowski's biography, including his most significant literary accomplishments.

Key words

celibacy, philosophy, heretic, Catholicism, culture, marriage, morality, personality, pope, politics, law, the Orthodox Church, Protestantism, Reformation, religion, the Renaissance, Stanisław Orzechowski, society, nobility, theocracy

Słowa kluczowe

celibat, filozofia, heretyk, katolicyzm, kultura, małżeństwo, moralność, osobowość, papież, polityka, prawo, prawosławie, protestantyzm, reformacja, religia, renesans, Stanisław Orzechowski, społeczeństwo, szlachta, teokracja